

Inleiding

Traditiegetrouw staat een septemberviering van de Ekklesia in het teken van de Vredesweek.

Dit jaar hebben we ons grotendeels laten leiden door de liturgische aanbevelingen van Pax.

We lezen straks het verhaal Trompet voor Olifant van Max Velthuijs

en het verhaal uit Genesis 25, waarin Jacob het eerstgeboorterecht van Esau 'koopt' voor een kom linzensoep. Maar wij vertellen het verhaal van Jacob en Esau wel verder tot het moment dat ze samen weer vrede sluiten.

De voorbereiding was voor ons deze keer een beetje een worsteling.

De internationale situatie is nog weer slechter dan vorige jaren.

Steeds meer mensen zijn op de vlucht.

Mensen worden tegen mensen opgezet, ook in Nederland.

En wij, wij zitten erbij en kijken erna.

Huizen van vrede voor mensen, van vlees en bloed, zingen we straks; Is er een stad zonder dood, zonder duisternis? Komt er een stad waar de zon niet meer nodig is?

Gelezen: Genesis 25: 20-34

Isaak, zoon van Abraham, was veertig jaar toen hij trouwde met Rebekka, een dochter van de Arameeër Betuël uit Paddan-Aram en zuster van Laban.

Isaak bad vurig tot de heer omdat zijn vrouw onvruchtbaar bleef. De heer verhoorde zijn gebed en zijn vrouw Rebekka werd zwanger.

Maar toen de kinderen in haar schoot tegen elkaar botsten, dacht ze: 'Als het zo moet gaan, wat staat me dan nog te wachten? Daarom ging ze naar een heiligdom om de heer te raadplegen.

Die zei tegen haar: Twee volken zijn er in je schoot, volken die uiteengaan nog voor je hebt gebaard. Een van de twee zal machtiger zijn: de oudste zal de jongste dienen.

Toen de tijd van de bevalling was gekomen, was er inderdaad een tweeling in haar schoot.

De eerste die tevoorschijn kwam was rossig en van top tot teen zo behaard als een mantel;

hij kreeg de naam Esau.

Na hem kwam zijn broer tevoorschijn. Hij hield met zijn hand de hiel van Esau vast; om die reden kreeg hij de naam Jakob.

Isaak was zestig jaar, toen zij geboren werden.

Toen de jongens groot geworden waren, werd Esau een kundig jager, een man die altijd in het veld was.

Jakob daarentegen was een rustig man, die bij zijn tenten bleef.

Isaak had een voorkeur voor Esau, want hij at graag wildbraad;

maar Rebekka hield meer van Jakob.

Toen Jakob eens aan het koken was, kwam Esau uitgeput van een van zijn tochten terug.

Hij zei tegen Jakob: 'Geef mij eens gauw wat van die rode brij, want ik ben doodop.'

Zo kreeg hij de naam Edom.

Jakob antwoordde: 'Dan moet je mij je eerstgeboorterecht verkopen.'

Daarop zei Esau: 'Man, ik ga dood, wat kan mij mijn eerstgeboorterecht schelen?'

Jakob drong aan: 'Zweer daar dan eerst een eed op.'

En Esau legde de eed af en verkocht zo zijn eerstgeboorterecht aan Jakob.

Toen gaf Jakob hem brood en linzenbrij. Hij at en dronk en ging weer weg.

Zo weinig gaf Esau om zijn eerstgeboorterecht.

Overweging

De tweeling Esau en Jacob, ze lijken totaal niet op elkaar.

De oudste, Esau: een behaarde aap, rossig, impulsief, altijd in het veld.

De jongste, Jacob: angstig, wantrouwig, moederskindje, meestal bij de tent te vinden, berekenend, altijd erop uit zijn positie te verbeteren, als het niet eerlijk kan, dan maar oneerlijk.

Zijn naam betekent 'Hij (God) moge beschermen', maar er klinkt in het Hebreeuws ook iets door van hielen en likken. En beide betekenissen van zijn naam zijn terecht: want God beschermt deze hielenlikker, deze bedrieger. Waarom? God mag het weten.

We lezen hoe Jacob Esau zijn eerstgeboorterecht ontfutselde met een kom linzensoep. Dan gebeurt er een tijd niets, tot vader Izaak, die op zijn oude dag blind is geworden, Esau – zijn oudste, zijn lieveling - wil zegenen. Dan grijpt moeder Rebecca in: het eerlijk ontfutselde eerstgeboorterecht moet nu definitief binnengehaald worden. En ze duwt de wat tegenstribbelende Jacob naar de blinde Izaak met de opdracht om zich voor te doen als Esau. Vader Izaak vertrouwt het niet helemaal, maar zegent hem toch. Zo steelt Jacob de zegen die voor zijn broer bedoeld was.

Natuurlijk komt dat bedrog uit en dan is Esau zó kwaad dat Jacob moet vluchten.

Dat is hoe het gaat tussen mensen, tussen stammen, tussen staten. De zucht naar voordeel, naar macht verblindt. En de gevolgen zijn vaak ernstig en onomkeerbaar.

Jacob gaat naar zijn oom Laban en kan daar komen werken. Na zeven jaar werken voor Laban mag hij Rachel, Labans jongste dochter trouwen – zo is afgesproken.

Maar na de huwelijksnacht blijkt hij haar oudere zus Lea gekregen te hebben, waar hij niets mee heeft. De bedrieger bedrogen.

Als Jacob zijn beklag doet, zegt Laban dat hij ook mag trouwen met Rachel als de wittebroodsweken voorbij zijn, maar - voor wat hoort wat - dan moet hij wel nog zeven jaar bij Laban blijven werken.

Zo heeft Jacob twee vrouwen, Lea, die hij niet gewild heeft en Rachel, zijn liefje.

Lea krijgt kinderen, de een na de ander, Rachel lange tijd niet.

Het is niet verwonderlijk dat de sfeer tussen beide vrouwen om te snijden is.

Ook bij Laban maakt Jacob zich onmogelijk.

Tweemaal zeven jaar heeft hij gewerkt voor Lea en Rachel.

Daarna blijft hij, nu om te werken voor een loon:

hij zal de gevlekte lammetjes krijgen, bedingt hij.

De witte en de zwarte dieren blijven van Laban.

Laban vindt dat een goed voorstel – gevlekte lammeren zijn immers een uitzondering, bijna altijd zijn ze helemaal zwart of helemaal wit.

Wat Jacob niet tegen Laban zegt, is dat hij een methode weet om gevlekte lammeren te fokken. En zo worden de kudde van Jacob steeds groter; groter dan die van Laban. Daardoor krijgen Laban en zijn herders het gevoel dat hen een hak is gezet, al weten ze niet helemaal hoe.

De sfeer wordt gespannen, vijandig. Zó vijandig dat Jacob besluit te vluchten, met zijn vrouwen, kinderen, slaven en al het vee.

Waarheen moet Jacob gaan? Hij besluit terug te gaan naar het gebied waar hij is opgegroeid; maar dan zal hij zich met Esau moeten verzoenen.

Omkeer – het is het begin van de weg naar vrede, maar die weg is niet gemakkelijk.

Hoe dichterbij Jacob het gebied van zijn ouders en zijn broer nadert, hoe zekerder hij ervan is dat Esau nog steeds op wraak zint. Hij stuurt Esau geschenken – hele kudde - om hem gunstig te stemmen en in de boodschap die hij zijn knechten voor Esau meegeeft noemt hij hem 'mijn heer'. Jakob, de hielenlikker. Zijn knechten melden dat Esau al naar hem onderweg is - met vierhonderd man. Dat maakt zijn angst er niet minder op.

De avond voor de ontmoeting zet hij zijn vrouwen, zijn kinderen en al zijn bezittingen over de rivier de Jabbok. Zelf blijft hij achter – hij is nog niet klaar voor de ontmoeting.

Het is chaos in zijn hoofd, de hele nacht lang.

Zal dit het einde zijn? Zal alles wat hij in al die jaren bijeen heeft geschraapt, zal dat alles nu ten prooi vallen aan de woede van Esau?

En is de woede van Esau eigenlijk niet terecht? – wat hij hem heeft aangedaan kan echt niet door de beugel. Zijn moeder vertelde hem als kind al dat God hém had uitverkoren boven Esau. Maar hij heeft niet op God vertrouwd, hij heeft niet aan Esau gedacht, maar alleen aan zichzelf.

En ook bij Laban heeft hij de laatste jaren alleen aan zichzelf gedacht; hij heeft hem een hak gezet, om er zelf beter van te worden, ja misschien ook wel om Laban terug te pakken na wat die hem had geflikt met Lea.

En nu plukt hij de vruchten van alle list en bedrog.

Rijk is hij, dat zeker. Zijn gedrag heeft hem geen windeieren gelegd.

Maar zijn ouderlijk huis moest hij ontvluchten, bij Laban heeft hij zich onmogelijk gemaakt. En Esau is met 400 man naar hem op weg.

Het wordt tijd om de dingen onder ogen te zien.

Het is een gevecht in zijn hoofd, die hele nacht lang. Een gevecht met wie?

Langzamerhand wordt hij zijn tegenstander de baas. Tegen de dageraad wil die zich losrukken, maar Jakob zegt: geef me je naam en zegen mij. Eerder laat ik je niet gaan.

Is Jakob dan niet al genoeg gezegend? Of voelt hij dat hij deze keer – voor het eerst - een zegen verdient?

De ander geeft zijn naam niet, maar zegent hem en zegt: Voortaan zul je geen Jakob heten, maar Israël; want je hebt met God gestreden en met mensen – en je hebt overwonnen.

Jakob komt niet ongedeerd uit de strijd: zijn heup is ontwricht en hij zal voortaan mank lopen. Zo kan hij niet meer wegllopen voor de gevolgen van zijn daden, maar moet die onder ogen zien.

Dan ziet hij een stofwolk die snel naderbij komt. Daar is Esau met zijn mannen.

Jakob valt op zijn knieën en buigt zich zeven maal op de grond.

En Esau rent op hem toe en omarmt hem en samen snikken zij het uit.

Esau dringt er op aan om samen verder te trekken, maar dat wil Jakob niet.

Het is goed zo. Ieder gaat zijn eigen weg, maar ze scheiden als broers, niet als vijanden.

Bij het verhaal van Jacob moet ik denken aan een ander verhaal, dat van Nederlandse kolonisten die Long Island van de Indianen kochten – niet voor linzensoep, maar voor wat kralen en kettinkjes.

En aan bedrijven als Monsanto die zaden kweken en die patenteren – om dan anderen te verbieden met dat zaad verder te kweken. Wat boeren duizenden jaren deden wordt nu verboden, omdat een bedrijf zegt 'dat idee is van mij' – ik heb het bedacht.

Het verhaal van Jacob, een verhaal van alledag. Het bijzondere is dat Jacob met zichzelf en met god in gevecht ging en dat hij won.

Hij toonde zich tenslotte die beloofde zegen, die gestolen zegen, waardig.

Vrede verbindt is het thema van de vredesweek.

Maar volgens ons voorbereiders is het eerder andersom, verbinding maakt vrede. Als je je eigen belangen niet laat prevaleren, als je je laat raken door de ander, komt er ook verbinding.

En pas als mensen zich verbinden met elkaar kan er vrede ontstaan.

Dat gold toen, dat geldt nu.

Dat geldt voor jou, dat geldt voor mij.

Voor mij? Met wie heb ik me verbonden? Dat vroegen we ons bij de voorbereiding af.

Wij zijn Jacob niet, zeiden we tegen elkaar, wij hebben geen zegen gestolen, en geen kunstje geflikt met gevlekte lammetjes.

Maar we hebben ook geen poot uitgestoken toen de vluchtelingen in Den Haag hulp nodig hadden – op het Malieveld en later in de Zilverstaat.

Wij hebben het gevecht in ons hoofd met onze tegenstander nog niet gewonnen.

Op internet staat een documentaire onder de titel The Island of all together. Dat eiland is het Griekse Lesbos, overstroomd door vluchtelingen en toeristen.

Twee Nederlandse filmmakers nodigden er toeristen en vluchtelingen uit om met elkaar in gesprek te gaan. Zij zorgden ook voor een tolk; en voor wat tips als het gesprek niet zou lopen.

Het zijn heel ontroerende gesprekken geworden; eerlijke gesprekken, soms met verlegenheid, soms confronterend, gesprekken waarin ook regelmatig gelachen wordt.

We gaan de documentaire nu niet vertonen – maar als je hem wilt zien:, volg de link:

<http://www.theislandofalltogether.com/>

Wat me in die gesprekken opviel was de hoop die de vluchtelingen uitstraalden.

Dat wij die hoop niet beschamen.

Voorbeden

Wij bidden , hier, in onze veilige, vredige Bartkapel, met onze vreugde over wat er goed is in ons leven.

En met onze verwarring dat we ondanks alles wat er in de wereld om ons heen gebeurt, toch vaak blijdschap kunnen voelen.

We bidden voor kinderen, met bomgordels en kalasjnikovs.

We bidden voor vrouwen die in oorlogen of op de vlucht onder erbarmelijke omstandigheden hun kind ter wereld moeten brengen.

We bidden voor mannen die hun leven geven of verliezen aan de waanzin van de oorlog.

We weten ervan en we voelen ons vaak machteloos, moedeloos.

We bidden dat we ondanks alles doen wat we kunnen, op plekken waar dat mogelijk is.

Dat we vast blijven houden aan het visioen van de nieuwe wereld die komen zal, maar die er niet komt zonder ons, mensen.

Gelezen: Psalm 113 (Psalmen vrij – Huub Oosterhuis)

Zo hoog als Gij troont in uw hemel
zo diep buigt Gij neer om te zien
zo diep, om te zien deze aarde.

Zo wijd als het oosten en westen
moge opklinken de lofzang.

Boven de drommen der volkeren uit zijt Gij verheven,
hoog boven alle hemelen licht.

Niet de sterren,loven en prijzen uw naam.
Maar mensen die uw naam volbrengen
knielende bij hun noodlijdende naasten.

Niet de opgaande zonnen
niet de zacht schijnende manen
maar uw dienstknecht-mensen
die de vreemdeling tegemoet gaan
loven en prijzen uw naam.

Woont Gij in de hemel? Gij woont in hun harten -
zij sjarren de vernederden op uit de modder
de verstotenen sjarren zij op uit het stof van de aarde
en nodigen hen aan hun tafels.

Vrouwen onvruchtbaar worden moeders van dochters en zonen.
Zij loven en prijzen uw naam.

Psalm 113 is een lofprijzing. Huub Oosterhuis heeft in zijn vrije vertaling toegevoegd dat mensen lofprijzen door de naam van de Eeuwige te volbrengen: zijn wil te doen.

Andere vrede

Als vrede onbereikbaar lijkt
omdat er geen eind aan de conflicten komt

Als vrede jou ongemakkelijk schijnt
omdat het je eigen plek bedreigt

Als vrede geen vrede blijkt
omdat wij ons vanbuiten
en vanbinnen wapenen

Laten we dan terugkeren
naar het begin van vrede
die ene hand die wederzijds,
- aarzelend maar hoopvol -
naar de andere reikt

Felicia Dekkers
